

Asia: VN/3884/2020

Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma

Lausunnonantajan näkemykset saavutettavuuden edistämisen tavoitteista

Tavoite 1

2

Lisähuomioita tavoitteesta 1

Tavoite on laaja, ja se tulisi avata tarkemmin. Epäselväksi jää, mitä käytännössä tarkoittaa, että yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin lisätään korkeakouluille velvoite edistää korkeakoulutuksen saavutettavuutta/yhdenvertaisuutta.

Autismiliitto ehdottaa, että selvitetään opiskelun tuen ja ohjauksen lisäämistä ammattikorkeakoululakiin ja yliopistolakiin, jotta varmistetaan vammaisten ja toimintarajoitteisten ja muiden tukea tarvitsevien opiskelijoiden mahdollisuus saada opiskeluunsa tarvitsemansa tukitoimet ja ohjaus. Tuki voisi sisältää eri tasoja, kuten yleistä kaikille suunnattua tukea sekä kohdennettua ja intensiivisempää tukea sitä tarvitseville (vrt. perusopetuksen kolmiportainen tuki).

Tavoite 2

-

Lisähuomioita tavoitteesta 2

-

Tavoite 3

-

Lisähuomioita tavoitteesta 3

-

Tavoite 4

2

Lisähuomioita tavoitteesta 4

Tämä kirjaus tarkoittaa ilmeisesti, että seurataan korkeakoulutuksen yhdenvertaisuuden edistymistä. Yhtenä osa-alueena tulisi seurata myös opiskelun aloittaneiden, keskeyttäneiden ja suorittaneiden vammaisten ja toimintarajoitteisten opiskelijoiden määrää sekä heidän saamia tukitoimia ja yksilöllisiä opetusjärjestelyjä. Lisäksi vammaisten oppilaiden saamia tukitoimia ja niiden yhtyettä opintojen suorittamiseen ja keskeyttämiseen sekä opiskelijoiden hyvinvointiin tulisi selvittää erillisillä tutkimuksilla.

Tavoite 5

-

Lisähuomioita tavoitteesta 5

-

Tavoite 6

-

Lisähuomioita tavoitteesta 6

-

Tavoite 7

-

Lisähuomioita tavoitteesta 7

-

Tavoite 8

-

Lisähuomioita tavoitteesta 8

-

Tavoite 9

-

Lisähuomioita tavoitteesta 9

-

Tavoite 10

-

Lisähuomioita tavoitteesta 10

-

Tavoite 11

-

Lisähuomioita tavoitteesta 10

-

Tavoite 11

-

Lisähuomioita tavoitteesta 11

-

Tavoite 12

-

Lisähuomioita tavoitteesta 12

-

Tavoite 13

-

Lisähuomioita tavoitteesta 13

-

Tavoite 14

-

Lisähuomioita tavoitteesta 14

-

Tavoite 15

-

Lisähuomioita tavoitteesta 15

-

Tavoite 16

-

Lisähuomioita tavoitteesta 16

-

Tavoite 17

-

Lisähuomioita tavoitteesta 17

-

Tavoite 18

-

Lisähuomioita tavoitteesta 18

-

Tavoite 19

1

Lisähuomioita tavoitteesta 19

Tavoite lisätä opetus- ja tukipalveluhenkilöstön osaamista eri opiskelijaryhmien, kuten autismikirjon opiskelijoiden, erityistarpeista on hyvin kannatettava. Tiedon lisäämisessä ja koulutuksessa voitaisiin tehdä yhteistyötä järjestöjen kanssa ja hyödyntää järjestöjen kokemusasiantuntijoita.

Tavoite 20

1

Lisähuomioita tavoitteesta 20

Oikea-aikainen tuki tai sen puute on yksi avaintekijä, joka selittää autismikirjon opiskelijoiden opinnoissa pärjäämistä (vrt. Autism&University ja IMAGE -hankkeiden materiaali). Autismikirjon opiskelijoiden kohtaamia ongelmia ovat mm. 1. asianmukainen tuki puuttuu usein opintojen alusta lähtien, 2. huomiota kiinnitetään autismiin liittyviin toimintarajoitteisiin, eikä niinkään vahvuuksiin ja 3. kohtuullisia mukautuksia, autismin kirjoon kohdistuvia erityispalveluja ja henkilökohtaisia tukitoimia ei saa johdonmukaisesti. Myös korkeakoulujen fyysinen ympäristö aiheuttaa haasteita. Autismikirjon henkilöllä voi olla vaikeutta ymmärtää kirjoittamattomia sosiaalisia sääntöjä vuorovaikutuksessa opetushenkilökunnan ja muiden opiskelijoiden kanssa sekä vaikeutta sietää taustamelua, valaistusta, väkijoukkoja tai muuta opiskeluympäristöön liittyvää aistikuormitusta. Heitä kuormittavat myös tehtävänantoihin liittyvät haasteet (vaikka itse asiasisältö olisi hyvin hallussa). Esimerkiksi heillä voi olla vaikeuksia ymmärtää monitulkintaisia ja avoimeksi jääviä tehtävänantoja, puutteellista kykyä hahmottaa, minkä takia jokin asia on tehtävä ja myös vaikeuksia oman työn ja opiskelujen suunnittelussa ja tarkistamisessa.

Näistä autismikirjon ydinpiirteisiin liittyvistä haasteista huolimatta autismikirjoon kuuluvilla opiskelijoilla ei useinkaan ole mitään tukitoimia opintojen alkaessa. Heillä ei ehkä ole riittävästi tietoa saatavilla olevista tukitoimista eikä niiden hakemisesta eivätkä he mahdollisesti ole saaneet minkäänlaista apua tukitoimien hakemiseen. Opiskelijoita tulee kannustaa hakemaan tukitoimia jo hyvissä ajoin ennen opintojen alkamista. Korkeakouluissa tulee kiinnittää huomiota myös

muunlaiseen tukeen kuin itse opiskelun tukemiseen. Autismikirjon opiskelijat voivat hyötyä esimerkiksi ryhmämuotoisesta sosiaalisten taitojen opiskelusta ja vertaisryhmistä.

Tuen ja ohjauksen saatavuutta tulee vahvistaa kaikille tukea tarvitseville opiskelijoille. Tukea tulee järjestää oikea-aikaisesti heti tuen tarpeen tultua esiin opintoihin pyrkimisen ja opiskelun kaikissa vaiheissa.

Tarjolla olevista tukitoimista on oltava tietoa saatavilla saavutettavasti ja siitä on viestittävä selkeästi (vrt. Tavoite 21, avoimesti ja toistuvasti kaikille opiskelijoille. Tarvittaessa opiskelijoiden tulee saada apua tukitoimien ja yksilöllisten opetusjärjestelyiden hakemiseen.

Tavoite 21

1

Lisähuomioita tavoitteesta 21

Yksilölliset opetusjärjestelyt tulee toteuttaa oikea-aikaisesti ja tarpeen mukaan. On hyvä, että tavoitteessa korostetaan, että yksilöllisten opetusjärjestelyjen hakemiseen tulee olla selkeät ohjeet ja käytännöt ja että niistä on myös kerrottava heti opintojen alussa. Tarvittaessa opiskelijoiden tulee saada apua tukitoimien ja yksilöllisten opetusjärjestelyjen hakemiseen.

Autismikirjon diagnoosin saaminen voi usein viivästyä, ja osa autismikirjon nuorista on vailla diagnoosia tullessaan korkeakouluun. Kaikki eivät myöskään halua kertoa diagnoosistaan tai toimintarajoitteistaan, jolloin oppilaitosten on vaikea tunnistaa näiden opiskelijoiden tuen tarvetta. Jos mukautuksia tehdään ainoastaan yksilökohtaisesti, sen sijaan että niitä olisi tarjolla kaikille niistä tarvitseville tai jopa kaikille opiskelijoille, diagnoosia vailla olevat ja toimintarajoitteidensa julkituomista välttelevät opiskelijat ovat muita huonommassa asemassa. Opiskeluympäristöjen, opetusmenetelmien ja opetusjärjestelyjen tulee tukea kaikkien opiskelijoiden oppimista.

Tavoite 22

-

Lisähuomioita tavoitteesta 22

-

Tavoite 23

-

Lisähuomioita tavoitteesta 23

-

Tavoite 24

-

Lisähuomioita tavoitteesta 24

-

Tavoite 25

-

Lisähuomioita tavoitteesta 25

-

Tavoite 26

-

Lisähuomioita tavoitteesta 26

-

Tavoite 27

-

Lisähuomioita tavoitteesta 27

-

Tavoite 28

-

Lisähuomioita tavoitteesta 28

-

Tavoite 29

-

Lisähuomioita tavoitteesta 29

-

Tavoite 30

-

Lisähuomioita tavoitteesta 30

-

Tavoite 31

-

Lisähuomioita tavoitteesta 31

-

Tavoite 32

-

Lisähuomioita tavoitteesta 32

-

Tavoite 33

2

Lisähuomioita tavoitteesta 33

Tavoitteen otsikon nimen muuttaminen muotoon: Fyysisen [pois: saavutettavuuden] [lisäys:] ESTEETTÖMYYDEN eri osa-alueet otetaan huomioon korkeakoulun toiminnassa kokonaisvaltaisesti

- Fyysinen [pois: saavutettavuus] [muutos:] ESTEETTÖMYYS, TILOJEN AISTIESTEETTÖMYYS MUKAAN LUKIEN otetaan huomioon korkeakoulun tilapalveluiden ja muun mahdollisen tiloista vastaavan tahon strategisessa suunnittelussa.
- Korkeakoulun tilojen fyysinen [pois: saavutettavuus] [tilalle:] ESTEETTÖMYYS kartoitetaan ja tiedot ovat sekä korkeakoulun tilojen varaajien että käyttäjien hyödynnettävissä.

Korvataan saavutettavuus-termi esteettömyydellä. Fyysisen rakennetun ympäristön osalta esteettömyys on vakiintunut termi mm. lainsäädännössä ja YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista.

Opiskelutilojen aistiesteettömyys (esim. tilojen selkeys, konkreettiset opastukset, hyvä akustiikka ja äänieristys, näköärsykkeiden vähentäminen, miellyttävä ja säädettävä valaistus, maanläheiset värit, luonnonmukaiset materiaalit, hiljaiset tilat ja erilliset työtilat) on tärkeää aistiherkille henkilöille. Aistiherkkyudet ovat yleisiä autismitkirjon ja muilla neuropsykiatrisilla henkilöillä. Lapsia koskevassa tutkimuksessa aistipoikkeavuuksien esiintyvyys kokonaisväestössä oli 8 % ja autismitkirjon lapsilla 54 % (Jussila 2019).

Tavoite 34

2

Lisähuomioita tavoitteesta 34

Peruskorjausten yhteydessä rakennuksen fyysistä saavutettavuutta -> ESTEETTÖMYYYTTÄ kehitetään esteettömyyskartoituksen pohjalta

- Ennen peruskorjauksen aloittamista korjattaviin tiloihin on tehtään vähintään ESKEH-kriteeristön mukainen esteettömyyskartoitus. KARTOITUKSESSA ON HUOMIOITAVA MYÖS TILOJEN AISTIESTEETTÖMYYS. Kartoituksessa huomioidaan myös peruskorjaussuunnitelma.

Korvataan saavutettavuus-termi esteettömyys -termillä. Fyysisen rakennetun ympäristön osalta esteettömyys on vakiintunut termi mm. lainsäädännössä ja YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista. Esteettömyyskartoituksessa tulee huomioida myös autismikirjon opiskelijat, joille esteetön tilasuunnittelu tarkoittaa myös tilojen aistiesteettömyyttä. Suunnittelussa on otettava huomioon tilojen selkeys, konkreettiset opastukset, hyvä akustiikka ja äänieristys, näköärsykkeiden vähentäminen, miellyttävä ja säädettävä valaistus, maanläheiset värit, luonnonmukaiset materiaalit, hiljaiset tilat ja erilliset työtilat.

Tavoite 35

-

Lisähuomioita tavoitteesta 35

-

Tavoite 36

-

Lisähuomioita tavoitteesta 36

-

Tavoite 37

-

Lisähuomioita tavoitteesta 37

-

Tavoite 38

-

Lisähuomioita tavoitteesta 38

-

Tavoite 39

-

Lisähuomioita tavoitteesta 39

-

Tavoite 40

-

Lisähuomioita tavoitteesta 40

-

Tavoite 41

-

Lisähuomioita tavoitteesta 41

-

Tavoite 42

-

Lisähuomioita tavoitteesta 42

-

Tavoite 43

-

Lisähuomioita tavoitteesta 43

-

Tavoite 44

-

Lisähuomioita tavoitteesta 44

-

Tavoite 45

-

Lisähuomioita tavoitteesta 45

-

Tavoite 46

-

Lisähuomioita tavoitteesta 46

-

Tavoite 47

-

Lisähuomioita tavoitteesta 47

-

Tavoite 48

-

Lisähuomioita tavoitteesta 48

-

Tavoite 49

-

Lisähuomioita tavoitteesta 49

-

Tavoite 50

2

Lisähuomioita tavoitteesta 50

Tavoite on liian yleinen. Kenen tietoa lisätään ja mistä oikeuksista? Olisi tärkeää lisätä vammaisten opiskelijoiden tietoa heille kuuluvista oikeuksista, esimerkiksi oikeudesta kohtuullisiin mukautuksiin ja yksilöllisiin opetusjärjestelyihin sekä saatavilla olevasta tuesta. Yksilöllisten opetusjärjestelyjen ja tukitoiminnan hakemiseen tulee olla selkeät ohjeet ja käytännöt, ja niistä pitää tiedottaa opiskelijoita jo ennen opintojen alkamista (vrt. tavoitteet 20 ja 21).

Lausunnonantajan muita huomioita luonnoksesta

Autismiliitto ei ole saanut lausuntopyyntöä, mutta haluaa lausua korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelmasta. Moni autismikirjon nuori haluaa jatkaa opintojaan lukion jälkeen. Osa tarvitsee tukea korkeakoulussa opiskeluun, ja tuen tarve tulisi arvioida ja tuki järjestää yksilöllisesti. Oikea-aikainen tuki tai sen puute voivat suoraan vaikuttaa autismikirjon oppilaiden opinnoissa pärjäämiseen.

Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman tavoitteet ovat pääosin hyvin kannatettavia. Vaarana kuitenkin on, että jos oppilaitoksille ei myönnetä lisäresursseja tavoitteiden toteuttamiseen, tavoitteet eivät toteudu käytännössä. Osa tavoitteista on mielestämme sellaisia, että ne tulisi toteuttaa lainsäädäntömuutosten kautta. Autismiliitto ehdottaa, että opiskelun tuen ja ohjauksen lisäämistä ammattikorkeakoululakiin ja yliopistolakiin selvitetään tavoitteena varmistaa vammaisten ja toimintarajoitteisten sekä muiden tukea tarvitsevien henkilöiden oikeus saada opiskeluunsa

tarvitsemansa tukitoimet ja ohjaus. Tarvitaan sekä yleistä kaikille suunnattua tukea että kohdennettua ja intensiivisempää tukea sitä tarvitseville (vrt. perusopetuksen kolmiportainen tuki).

Luonnoksessa käytettävä terminologia on tarkistettava kautta linjan. Termejä tulisi käyttää niiden vakiintuneessa merkityksessä ja siten kuin niitä lainsäädännössä käytetään (vrt. esim. saavutettavuusdirektiivi, YK:n vammaisyleissopimus). Saavutettavuus-termiä tulisi käyttää kohdennetummin kuvamaan sähköisten palvelujen sekä viestinnän saavutettavuutta vrt. esim. saavutettavuusdirektiivi. Laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta saavutettavuudella tarkoitetaan ”periaatteita ja tekniikoita, joita on noudatettava digitaalisten palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä, ylläpidossa ja päivittämisessä, jotta ne olisivat paremmin käyttäjien, erityisesti vammaisten henkilöiden, saavutettavissa”. Saavutettavuus on saatavuuden yksi osatekijä, mutta kokonaisuudessaan saatavuus on terminä huomattavasti laajempi kuin saavutettavuus. Rakennetun ympäristön osalta ”esteettömyys” on vakiintunut termi, jota käytetään lainsäädännössä, esimerkiksi rakentamismääräyskokoelmassa. Käsitteet tulee muuttaa vakiintuneeseen muotoon kautta linjan.

Muita huomioita käsitteistä:

s. 89 Asperger-oireyhtymäiset -> autismikirjon henkilöt

oppimisvaikeuksiset -> opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia

s. 94 autismin kirjon oireyhtymä -> autismikirjon oireyhtymä tai autismikirjon häiriö

Parviainen Tarja

Autismi- ja Aspergerliitto ry - Liiton nimi on muuttunut ja on muotoa

Autismiliitto ry